

ОХЛОПКОВ ЕГОР ГЕРАСИМОВИЧ - БУОРАТАЙ

(05.01.1887 с.-1974 с.)

Олорбут, үлэлээбит сирэ-дойдута — билигин Нам улуунун Фрунзе нэһилиэгэ.

Абата — Охлопков Герасим Иванович (1848-1926 сс.). Ийэтэ — Охлопкова Анисия Яковлевна (1861-1936 сс.), Хатырык нэһилиэгиттэн төрүттээх. Биригэ төрөөбүттэрэ — Спиридон, Иван, Варвара, Матрена Охлопковтар.

Урукку кэм киһитин быһытынан оттоон-мастаан, үлэҕэ эриллэн олох ымпыгын-чымпыгын билбитэ. Ыраас туттуулаах мас ууһа, кини тутуспут дьылээрэ Граф Биэрэгэр бааллар, Намга музыкальнай оскуола буолан турар. Колхозка киирэн араас үлэ-лэргэ, кэлин биригэдьиэр, председатели быһытынан үлэлээбитэ. Нэһилиэк сэбиэтигэр председателлээбитэ. Бэйэтэ үөрэнэн ааҕар-суруйар буолбута, кырдыан да баран киһигэ ааҕа олорор буолара. Аҕа дойду Улуу сэриитин кэмигэр үлэ фронугар сылдыбыта.

Өссө сэри иннинэ саха улуу киһитэ П.А. Ойуунускай салайытынан саха омук быллыгытын үөрэтти, олонхону сөргүтүү саҕаламмыта. Егор Охлопков «Сир үрдүттэн сидьингэри сиппийээтин», «Борогуул-сук Боскуруоп» хоһоонноро бэчээттэммиттэрэ. Кини тылыттан «Алантай Боотур» уонна «Үрүг Уолан бухатыыр» олонхолорун убайын уолугар Семен Иванович Охлопковка суруйтарбыта, билигин Гуманитарнай чинчийи институтугар харалла сыталлар.

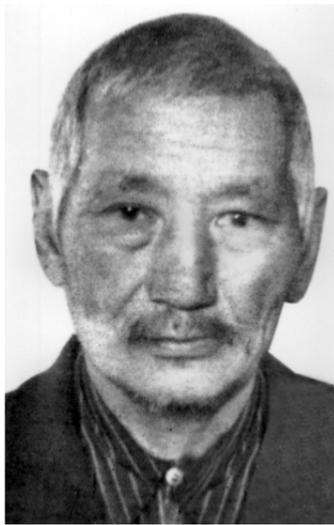
Е.Г. Охлопков 1939 с. П.А. Ойуунускай мэти-лээһининэн ССРС Суруйааччыларын союһун

чилиэнэ буолбута. Сэри кэнниттэн Егор Герасимович эйэлээх олоҕу тутууга, алдьаныны-кээһинини туоратыыга актыбынайдык кыттыбыта. Колхоз биир тутууга, үлэни кыайар киһитэ буолан мэтээлинэн наҕараадаламмыта. 1947 с. Егор Охлопков, Прокопий Ядрихинский-Бэдьээлэ, Татьяна Ядрихинская, Ленинград блокадатын кыттылааҕа, «Күн Дьөһүөлдьүт бухатыыр» олонхону туруоран Нам оройуонугар бастаан, Дьокуускай театрыгар көрдөрөн улахан биһирэбили ылбыттар.

Е.Г. Охлопков кэргэнэ — Ядрихинская Ирина Ивановна үтүө мааны майгылаах, сүрдээх үлэһит, үчүгэй асчыт, шистэнньөг бастына, ыарыһах буолан эрдэ олбута. Кыыстара Соня оскуоланы бүтэрэн баран эмиэ ылдыан олбута. Уоллара Иннокентий Егорович Охлопков Москваҕа Щепкин аатынан театральнай училищаны саха биллиилээх артыыстара Ф. Потаповы, Л. Сергучеву, А. Кузьминаны о.д.а. кытта бүтэрэн Саха драмтеатрыгар биригэ үлэлээбитэ. Сунтаар улуунугар бастаык народнай театры тэрийбитэ. Намга культура дьэитин директорынан үлэлээбитэ. Кэргэнэ Альбина Охлопкова (Гусева), оҕолоро Александр, Ирина, Татьяна уонна сиэнэрэ билигин Электросталь, Москва куораттарга олороллор, үлэли-хамсыы сылдыаллар.

Егор Герасимович кэлин ыллаабат-туойбат буолбута, кырдыан-сааһыран 1974 с. күн сириттэн барбыта.

Р. ОХЛОПКОВ

ӨГӨТҮН УМНУБАТ ИЭСТЭЭХПИТ

сүктэрбиттэрэ. Бэркэ толло-толло Дьөгүөссэ Охлопковтан эпизиттээх Күн Дьөһүөлдьүт аҕатын оруолун толорорго көрдөстүм. Ылыммыта. Кини бэрт дьиппизэ, кытаанах, дыбардаах майгылааҕа, таһыттан көрдөхкө. Онно Аҕа-тойон киһи алгыһын бэйэтэ айбыта. Куолаһа да, толоруута да сөп түбэхтэрэ. Ийэ ырыатын Ульяна Семеновна Барамыгина бэркэ толороро. Абааһы бухатыырын оруолун Бэдьээлэ бэйэтэ илэ-бааччы абааһылы илбиһирэн итэҕэтэрэ. Сорок Болдуру Васи-лий Егорович Барамыгин (Баһыгыратар уола) тиин бэргэһэлээх, үтүлүктээх, талах чаачар саалаах, аттаах кириитинэн дьон-сэргэ болгомотун тарда-ра. Айыы бухатыырын Фрунзе колхоз председатели Павел Дмитриевич Ядрихинский толорбута (сотору ылдыан олбута). Аччыгы Буугап бэркэ ыллыыра. Өссө биир оруолу Иван Егорович Винокуров-Уйбаанка кириитэ сэргэхсийи-ни үөскэтэрэ, сөбүлэтэрэ. Мин Налырдан Куону кылыһахты-ырга Бочоохтон (В.Н. Поповтан) үөрэнэн ыллыыр буолбутум.

Таңаспытын бэйэбит кыа-пыгынан тэринэрбит. Бухаты-ырдар куйахтарын Нам остоло-буойуттан умналаһан аҕалан онгостубуттара. Фрунзега кулу-уппун аһылыгытыгар олонхо-бутун туруорбуппун. Ол инни-нэ хаста да репетицияламмып-пыт. Көрөөччүлэр-истээччилэр Бөрөлөөх, Туома, Нууча ары-ыларыттан, Харьылаах ыалла-ра атынан, оҕуһунан, сатыы кэ-лэн көрөн, хайҕаан барыттар.

Мантан тирэх ылан олунньу, кулун тутар ыйга (1947 с.) бас-

таан Хатырыкка оскуолаҕа, Мо-дукка оскуолаҕа, күн ылаангы-рыыта Намга таңара дьэитэ кулуупка олонхобутун туру-буппут (билигин адвокатура дьэитигэр). Сценаҕа декорация сыһын таңаһынан тигэн, оту-нан-маһынан таңан туруоран ооньобуппун. Дьон лыык кур-дук элбэхтэрэ, үкүлэрэ туран көрбүттэрэ, олус сэргээбиттэрэ, хайҕаабуттара. Райсоветтан, ба-даҕа, Олөксөй Аргунов (Килээ-дьэ) эҕэрдэлээбитэ, грамота ку-мааҕы туттарбыта. Онно оройу-он олонхоһуттара Бочоох, Дьиибэ Бытык, Чааскылатар бааллара. Ол түүн үргүлдьү ат көлөнөн Фрунзелаабыппыт. Кэ-лин ырыаҕа-тойукка кыттыбат буолбутум. Испанка дьээн ыра-хан ыарыы сабардаан биһиги аймахтан сэттэ ыал быстыбыта. Итинтэн сылтаан кэргэн тах-сарбар араспаанньабын уларыт-тарбатаҕым. Дьэндэрэхиинис-кэйдэр аймах ааттарынан күөн туттабын. Билигин санаахпы-на, Дьөгүөссэ Буоратай сэрии кытаанах, ыарахан кэмнэригэр ырыатынан-тойугунаан дьон эй-гэтин көннүүрдөн, умуннаран, оҕоньор-эмээхсин, оҕолор кы-айбат үлэлэрин бэйэтин кыағы-нан, сыратынан көмөлөһөн, кы-налдаттан быһаабытын сэргүтүөххэ, туруорсуохха. Сэ-рии кэмнээҕи сут-кураан, ыарыы-сүтүү олох омолорун, очурдарын көннөрсөргө сыра-ларын биэрбиттэрин дьэнкэр-дэр кэм кэлбитинэн, ону били-нэн биһиги көбөкөттөр Дьөгүөр Охлопков-Буоратай үтүө аатын үйэтитэр иэстээхпит.

Т.К. ЯДРИХИНСКАЯ,
Ленинград блокадатын
кыттылааҕа

КИЭҤЭТТЭН САБАЛААН КҮНҮ ТАҤААРАЛЛАРА

Сэттэ Көмөкөнөртөн тыллан биһиги төрүппүт — Дабанча аҕатын ууһа. Манна бааллар Ядрихинскийдар, Барамыгиннар, Му-хиннар, Сидоровтар силик-мутук тардан билигин ньиер-бааччы үгүс-ыалларбыт. Олохпун Тараҕана сайы-лык, Үкчэ түүлбэтэ сайылыкпыт. Кы-стыкпыт Ньириээйик, Туома, Үөс Ой-оҕос өрүс аннылара. Чугас ыалларбыт Охлопковтар аймах Тараҕана арҕа са-ҕатыгар Баабыр сайылыгар олохтоох-торо. Кыстыктара — биһигини кытта Үөс арыыга.

Кэпсиппэринэн, Охлопковтар үс ини-биилэртэн тумулук киһилэрэ Дьөгүөссэ-Буоратай урут Нам улуу-хун комитетын чилиэнэ, кулаахтаа-һын, сири түнгэти, артыаллары тэ-рийии саҕана нэһилиэк сэбиэтин пред-седателэ эбитэ үһү. Киниттэн киһи толлор, убаастанар дьон ортотугар биллэр киһи этэ.

Холбохтуктаһын саҕана эбитэ бу-олуо, биһиги «Үөс» колхозпунун «Өлөксөйдөрү» кытта холбоон «Өлөксөй Үөһ» колхоз буолан, би-лингни Фрунзе оловор көспүппүт. Сүөһүнү, баайдарын холбоон дьэ-уот туттубуттара. Мин оскуо-лаҕа кирибитим. 1943 с. Мөдьөгөйгө начальнай оскуоланы бүтэрэн, аҕам Семен Дмитриевич Ядрихинский - Эппэ Сэмэн Хатырык ос-куолатыгар балаҕан ыйыгар үөрэххэ тиэрпитэ.

Төннөн кэлээт, бэбиэскэ тутан, Булунга үлэ фронугар Дьөгүөссэ-Буоратай, итинэн Николай Петрович Барамыгин оҕон-ньору кытары барыттар этэ. Колхозка түһэриллибит балык сы-ышпартын толорон 1945 с. Дьөгүөссэлээх Ньукулай төннүбүттэрэ. Мин аҕабын Сэмэни түүлэх бырыһыана туолбакка, Ляхов арыыга бултата атаарбыттар. Онтон 1946 с. эргиллибитэ.

1949 с. аҕабынан колхоз сыһыпартын суотугар Ситтэҕэ түүлэ-эктии барыппыт. Бу кэмгэ Буоратай колхоз председатели быһы-ылааҕа, чуолкай билбэппин. Аҕабынан Сэргэлээх үрүгэр, Түбэт-төн Сээдээн-Никонов, Шарин Бооппой оҕоньор Хааннаах үрүгэр, Дьээгилэптэр дьэ туттан, Собо Быһыттаах арыгыгар түүлээх-тирибит. Саас өрүс эстибитин кэннэ Дьоо - Никифор Жирков оҕо-онорон, онон Сангаардаан, борокуотунан бэс ыйыгар Көбөкөнгө кэлбиһит. Дьөгүөссэ-Буоратай тэрийэн, убайа Уйбаан Охлопков маастардаан харыйа, бэс маһы таңастаан, сүүнэ улахан бөһүрүөк эрбиинэн үөһэ-аллара тардылаан, икки киһи үрдүк атаһа хапта-һын эрбиллэрэ. Оччолорго улахан техника кэриэст көрөрбүт. То-дус, сэттэ, үс мастаах (үрдүктээх) хайык оҕолору онороллор, атын колхозтары салгыыллара. Көбөкөттөр бу оҕоһука бастын этилэр.

Фрунзега кулууптаах буоламмыт дьон бөҕө мустана, спектакл-лары көрөөлөрө, олонхо истэллэрэ. Олонхоһуттар Дьаакып Дьэн-дэрихиинискэй оҕоньор, кийиит Хобороос, Уйбаан Винокуров-Уйбаанка, Баһлай Барамыгин (Баһыгыратар Дьөгүөр уола), ити билигин ырыаһыт Егор Барамыгин аҕата, кизһэнтэн саҕалаан күнү таһаараллара. Дьөгүөссэ Буоратай суруйааччы, олонхоһут быһы-ытынан дьонго-сэргэҕэ биллэрэ, кэпсээнгэ сылдыра. Буоратайы бэйэтин кэмигэр дьонун киһи быһытынан билинэбин. Оччотооҕу эрдэстээх, кыһарҕаннаах ырыага ычата, кыаҕа суох киһини мээһэҕэ хайҕаабаттара. Оччолорго билигин курдук киһи үкэ-үтүөлээх, туйгун, килбиэннээх ветеран, ытык киһи дьээн үрдэти-лээх аат дьөрү инэриллибэт кытаанах кэмэ этэ.

П.С. ЯДРИХИНСКАЯ,
үлэ, тыыл ветерана

ААТЫН ҮЙЭТИИЭХХЭ

Оройуонга ытыллар уус-уран самодеятельность фестивалы-гар жюри сыанабылыгар концерт көрдөрө киирэр сороктуу бэ-лэмнэни оройо. Тэрийэр комиссия дьаһалын ыллыгар киирэн, би-һиги бөлөх олохтоох партиянай тэрият секретара, участковой ба-лыһа сэбиэдиссэй Н.А. Ноговицын-Чукурай, колхозтаах В.Е. Барамыгин, Егор Потапов сыарҕалаах атынан Көбөкөнтөн эбиэт кэннигэр хонуннубут. Фрунзега Самсоновтарга тохтоотубут.

Буоратайдаахха кирибиппит дьэилээх хаһаайын кирииччэ оһох аанын аһан олоппоско аргыннахтаан олороро. Бас-көс киһи-бит Николай Андреевич кэлбит сорокпунтун быһаарда. Дьөгүөссэ балайда саҕата суох олоҕо түһэн баран: «Мин баартыйам суох, со-рудаахха кириримпим, толорбуппун, ферма отун саһаастаах гына тийиэхтээхпим, Хандараат ирдэбилэ оннук, оонньууга кыттыбап-пын,» - диэтэ.

Чукурай Афанасий Самсоновтыын таһан бардылар. Баһылай олоппоһу ылан Дьөгүөссэ дьэки саҕарыйда. Бу көрдөхкө Буоратай 70-чалаах кыырыктыан ээрэ ара-эриэн (уһаты) тура сигирилли үүмүгү астаах, саха киһитин ырааһа, хайдах эрэ мустан оҕоһу-ллубут курдук дьиппизэн, уорастыйыт мөссүөннээх, сирдээхтик туттар сөбөрүлээх, ыйыллаҕас майгынаах, лоп курдук чинг ты-лаах киһи быһылааҕа. Сотору аргыстарбыт батыаккалаһан киридилэр. Чукурай хаһаайканы кытта тугу эрэ сэлэхэрэ, остуолу тартылар. Чэйгэ ыһырдылар.

Остуол тула олорон кэпсэтиини Афанасий саҕалаата, үрүүмкэ көтөҕүлүннэ. Кэпсэтии кэнээтэр кэнгэн күө-дьаа буоллубут. Тон балык кыһылына. Баһылай Барамыгин күлэн кэбистэ итинэн: «Биһиги бэстибээли мантан Фрунзеттан саҕалааһын. Бу учуутал киһи биһиги ырыабытын истэн жюри буоллун. Бастаан, Дьөгүөр, эн саҕалаа,» — диэтэ. Дьэилээх быһытынан көх-нэм буолла. Дьөгүөссэ улгум содустук олоппоһу сыгарытан олоонноон олорон алгыс ырыатын толордо. Ыллырын кутуругар сирэйэ сырдаан, ыллыыр ырыата энсиллэн иһилиннэ. Кыһыһаҕын кылыһыта, энэр-дигин тиһилигэ биир көм өрүс сүүрүгүнү доллоһутта. Барахсан, кэрэ чуор куоластаах эбит этэ. Киһи уйулҕатын көтүтөр иэйии-лээҕэ, тыла иччилээгин, чочуллубутун, чуолкайын сөхпүтүм.

Егор Герасимович Охлопков-Буоратай, Прокопий Прокопье-вич Ядрихинский-Бэдьээлэни ааттары уйэтитэн төрөөбүт-үөскэ-эбит, олорбут-үлэлээбит, ыллаабыт-туойбут биһиктирин Тараҕана эбэни олонхо түһүлгэтигэр кубулулар сыалы-соруугу туруорунар-бытыгар көбөкөттөрү ыһырабын!

БЫДЫЙ ДЬӨГҮӨР,
журналист

(Төлөбүрдээх төрүөккэ бэчээттэнэр)